

Nghiên cứu, vận dụng và phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông Việt Nam thời kỳ đổi mới - thực trạng và những vấn đề đặt ra

PGS, TS. MAI ĐỨC NGỌC

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: maiducngoc195@gmail.com

Nhận ngày 15 tháng 7 năm 2024; chấp nhận đăng tháng 9 năm 2024.

Tóm tắt: Chủ tịch Hồ Chí Minh không chỉ là một nhà lãnh đạo cách mạng tài ba, kiệt xuất của Đảng và dân tộc ta mà Người còn là một nhà báo lớn - người đặt nền móng cho sự ra đời và phát triển của nền báo chí cách mạng Việt Nam. Với tư tưởng "làm báo là làm cách mạng" trong suốt quá trình hoạt động tìm đường cứu nước, đấu tranh giải phóng dân tộc, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã biến ngòi bút của mình thành vũ khí sắc bén trên mặt trận tư tưởng, chiến đấu, chiến thắng mọi kẻ thù xâm lược, góp phần quan trọng trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Những di sản về báo chí cách mạng mà Người để lại vẫn còn nguyên giá trị, trở thành kim chỉ nam đối với Đảng và Nhà nước ta trong công tác lãnh đạo, quản lý báo chí, cũng như đối với người làm báo trước những vấn đề bức thiết đặt ra trong công tác báo chí - truyền thông hiện nay.

Từ khóa: nghiên cứu; vận dụng; phát triển sáng tạo; tư tưởng Hồ Chí Minh; báo chí cách mạng; báo chí - truyền thông Việt Nam; thời kỳ đổi mới.

Abstract: President Ho Chi Minh was not only a brilliant revolutionary leader of our Party and nation but also a prominent journalist who laid the foundation for the birth and development of Vietnam's revolutionary journalism. With the philosophy that "journalism is revolution," throughout his journey of seeking national salvation and fighting for national liberation, President Ho Chi Minh turned his pen into a sharp weapon in the ideological struggle, overcoming and defeating every invader, contributing significantly to the building and defense of socialist Vietnam. The revolutionary journalism legacy he left behind remains valuable today, serving as a guiding principle for our Party and State in journalism leadership and management, as well as for journalists facing the pressing issues of modern journalism and media work.

Keywords: research, application, creative development, Ho Chi Minh's ideology; revolutionary journalism, Vietnamese journalism and media; renewal period.

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về báo chí - một số nội dung cơ bản

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh chưa bao giờ nhận mình là nhà báo nhưng những bài viết và sự nghiệp đồ sộ về báo chí trong suốt quãng đời hoạt động lãnh đạo cách mạng, giải phóng dân tộc, xây dựng và bảo vệ tổ quốc mà người để lại đã trở thành di sản vô cùng quý báu của dân tộc Việt Nam nói chung và nền báo chí cách mạng nước ta nói riêng. Đặc biệt, tư tưởng của Người về xây dựng và phát triển nền báo chí truyền thông Việt Nam

vẫn còn nguyên giá trị cho đến tận hôm nay và mãi mãi mai sau.

Người chỉ rõ: "Báo chí nước ta cần phải phục vụ nhân dân lao động, phục vụ chủ nghĩa xã hội, phục vụ cho đấu tranh thống nhất nước nhà, cho hòa bình thế giới"⁽¹⁾. Suy rộng ra điều đó có nghĩa là, báo chí nước ta là nền báo chí mang trong mình sứ mệnh phục vụ sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, góp phần tích cực vào nền hòa bình thế giới. Theo Người, đó phải là một nền báo chí có đường lối chính trị đúng, bởi chỉ khi có

đường lối chính trị đúng thì mới cho ra đời những tác phẩm báo chí có nội dung và hình thức đúng, mới phục vụ đắc lực cho sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc ta. Chính vì có quan điểm, *tôn chỉ mục đích* rõ ràng nên trên thực tế dù viết về đề tài nào, bằng hình thức hay thể loại nào thì các bài báo của Người đều trở thành vũ khí sắc bén vạch tội, tấn công kẻ thù, trở thành người thấp lửa, ngọn đuốc soi đường cho quần chúng nhân dân và tranh thủ sự đồng tình ủng hộ của nhân dân thế giới.

Cùng với việc xác định *tôn chỉ, mục đích* trước khi cầm bút, Chủ tịch Hồ Chí Minh coi hoạt động báo chí là hoạt động cách mạng, làm báo là làm cách mạng, “cán bộ báo chí cũng là chiến sĩ cách mạng”⁽²⁾. Vậy nên, Báo chí cách mạng là nền báo chí phải đi tiên phong trong công tác đấu tranh không khoan nhượng với những điều đi ngược lại quy luật của lịch sử nhằm vạch trần bản chất phản động, giả dối, lừa bịp của kẻ thù đối với dân tộc. Đồng thời, kịp thời biểu dương những gương điển hình tiên tiến trong lao động và chiến đấu, phê phán những thói hư, tật xấu làm ảnh hưởng đến sự nghiệp phát triển chung của xã hội, đất nước. Theo đó để “báo chí là người tuyên truyền, người cổ động, người tổ chức chung, người lãnh đạo chung”⁽³⁾ thì vai trò và nhiệm vụ của người làm báo là biến ngòi bút và trang giấy của mình trở thành vũ khí đấu tranh cách mạng, sáng tạo ra những tác phẩm báo chí mang tính chiến đấu cao, đem lại lợi ích cho quốc gia, dân tộc.

Đặc biệt, khi nói đến tư tưởng Hồ Chí Minh về báo chí không thể không nhắc đến *tính Đảng*. Hay có thể nói, *tính Đảng* là nội dung căn cốt nhất trong tư tưởng của Bác về báo chí cách mạng Việt Nam. Trên thực tế, báo chí là một lĩnh vực hoạt động nhạy cảm có tác động lớn đến mọi ngõ ngách trong đời sống xã hội. Mỗi người cầm bút dù ít hay nhiều đều chịu tác động bởi hệ tư tưởng chính trị mà họ đang sống, mỗi tác phẩm báo chí lại bị chi phối bởi chính tư tưởng chính trị của nhà báo, do vậy không thể có chế độ báo chí nào nằm ngoài chính trị. Chính vì lẽ đó, Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, báo chí chỉ đúng về chính trị khi nó được sự lãnh đạo của một đảng, đảng đó phải dựa trên nền tảng chủ nghĩa Mác - Lênin, mang bản chất của giai cấp công nhân và gắn bó mật thiết với dân tộc, với nhân dân. Vậy nên Người luôn yêu cầu Đảng phải lãnh đạo báo chí để

phục vụ cho sự nghiệp cách mạng, vì Đảng, vì nhân dân. Bởi đó vừa là mục đích, điều kiện và tiêu chuẩn đạo đức trong hoạt động báo chí, đồng thời cũng là *tính Đảng* của báo chí được biểu hiện thông qua những cống hiến của lĩnh vực này trong sự nghiệp cách mạng do Đảng lãnh đạo. Người nhấn mạnh: “Ban Chấp hành Trung ương phải kiểm soát các báo chí của Đảng để tránh những khiếm khuyết về kỹ thuật và chính trị”⁽⁴⁾.

Để đảm bảo *tính Đảng* trong hoạt động báo chí, Chủ tịch Hồ Chí Minh quan niệm báo chí phải có tính chiến đấu. *Tính chiến đấu* của báo chí thể hiện ở việc Người coi báo chí là phương tiện, vũ khí để đấu tranh cách mạng, đồng thời cũng là yếu tố có ý nghĩa quyết định đến chất lượng, giá trị tư tưởng của nền báo chí. Vì vậy, khi bàn về chủ đề bài báo Người cho rằng, đề tài xuyên suốt của báo chí cách mạng chỉ có một, đó là: “Chống thực dân đế quốc, chống phong kiến địa chủ, tuyên truyền cho độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội”⁽⁵⁾. Đề bài viết thực sự có *tính chiến đấu*, bản thân người cầm bút phải có bản lĩnh, lập trường tư tưởng vững vàng, kiên định với quan điểm, đường lối cách mạng của Đảng. Vậy nên, đối với đội ngũ những người làm báo, Chủ tịch Hồ Chí Minh yêu cầu nhà báo phải là những cán bộ “vừa hồng, vừa chuyên” Mỗi Nhà báo, chiến sĩ phải luôn trau dồi kỹ năng nghiệp vụ, trình độ lý luận chính trị, kiên định với lập trường của Đảng, đi sâu vào quần chúng nhân dân nhằm phản ánh kịp thời những tấm gương trong lao động để nhân rộng điển hình làm cho đời sống tốt đẹp hơn. Trước khi cầm bút phải xác định rõ: Viết cho ai? Viết cái gì? Viết để làm gì? Và viết như thế nào? từ đó mới có cách thức và phương pháp phản ánh phù hợp và hiệu quả. Ngược dòng lịch sử tìm về công tác đào tạo báo chí Việt Nam, ngay tại buổi khai giảng đầu tiên của trường đào tạo viết báo Huỳnh Thúc Kháng, Người đã nhắc nhở đội ngũ cán bộ dạy và học viết báo về những yêu cầu cần thiết đối với đội ngũ những người làm báo. Nhớ lời Bác dạy, sau này, đội ngũ cán bộ đào tạo báo chí và cán bộ được đào tạo viết báo tại đây đều trở thành những nhà báo - chiến sĩ, dùng ngòi bút của mình làm đòn xoay chế độ, đấu tranh vì độc lập, tự do của dân tộc. Trong số đó, không ít nhà báo đã nằm lại nơi chiến trường ngay lúc đang thực hiện nhiệm vụ đưa tin để đất nước được nở hoa độc lập.

Cùng với sự phát triển của thời đại, ở mỗi giai đoạn phát triển của dân tộc, Đảng ta ngày càng nhận thức rõ hơn ý nghĩa và tầm quan trọng của công tác báo chí trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Và để có thể phát huy ngày càng hiệu quả vai trò của báo chí trong tình hình mới, Đảng ta tiếp tục nghiên cứu và vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về báo chí trong phát triển nền báo chí - truyền thông Việt Nam thời kỳ đổi mới phù hợp với xu hướng phát triển của nền báo chí hiện đại.

2. Thực trạng nghiên cứu, vận dụng, phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông thời kỳ đổi mới

2.1. Một số thành tựu chủ yếu trong nghiên cứu, vận dụng và phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông Việt Nam thời kỳ đổi mới

Quán triệt tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về báo chí, qua các kỳ đại hội, Đảng ta luôn có sự chỉ đạo sát sao đối với công tác báo chí để phù hợp với tiến trình phát triển của đất nước. Cụ thể, trong điều kiện hiện nay Đảng ta xác định mục tiêu là "xây dựng nền báo chí truyền thông chuyên nghiệp, nhân văn, hiện đại"⁽⁶⁾; đây được xem là vấn đề mang tính nguyên tắc, có ý nghĩa sống còn trước mắt và lâu dài đối với lĩnh vực đặc biệt nhạy cảm, có tác động nhanh chóng, mạnh mẽ và sâu sắc đến mọi phương diện của đời sống xã hội. Dưới sự tác động của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, báo chí - truyền thông Việt Nam đã đạt được những thành tựu đáng ghi nhận. Cụ thể là:

Thứ nhất, báo chí - truyền thông không ngừng gia tăng về số lượng, quy mô phát triển.

So với thời kỳ trước đây, số lượng các cơ quan báo chí, truyền thông ngày càng được phân cấp theo hướng tinh gọn, chuyên nghiệp; đội ngũ cán bộ báo chí - truyền thông của cả nước ngày càng được nâng cao cả về năng lực, phẩm chất chính trị, trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, đã và đang nỗ lực từng bước làm chủ công nghệ làm báo hiện đại, không ngừng đổi mới, sáng tạo. Cơ quan truyền thông đa phương tiện chủ lực gồm 06 cơ quan. Cụ thể: Báo Nhân Dân, Đài Truyền hình Việt Nam (VTV), Đài Tiếng nói Việt Nam (VOV), Thông tấn xã Việt Nam, Báo Quân đội nhân dân, Báo Công an nhân dân. Có 15 cơ quan

báo chí (11 báo, 03 tạp chí và Đài Truyền hình Kỹ thuật số VTC) nằm trong cơ quan truyền thông chủ lực đa phương tiện. Đây là số cơ quan báo chí giữ nguyên về số lượng, được đầu tư để phát triển mạnh, theo hướng dẫn dắt, định hướng. Cơ quan báo: 127 cơ quan. Cơ quan tạp chí: 671 cơ quan; trong đó, 319 tạp chí khoa học, 72 tạp chí văn học nghệ thuật. Cơ quan đài phát thanh, truyền hình (PTTH): Cả nước có 72 cơ quan hoạt động phát thanh (báo nói), truyền hình (báo hình). Số trang thông tin điện tử tổng hợp đã cấp phép, còn hoạt động: 1.924 trang (năm 2023 cấp giấy phép cho 90 trang). Số trang thông tin điện tử tổng hợp của cơ quan báo chí, còn hoạt động: 136 trang.

Cùng với sự phát triển của các cơ quan thông tấn, báo chí, truyền thông, số lượng người hoạt động trong lĩnh vực báo chí được cấp thẻ nhà báo theo kỳ hạn 2021 - 2025 cũng được tăng lên. Cụ thể, tính đến tháng 12/2023 số lượng người được cấp thẻ là 20.508 trường hợp, trong đó 7.587 trường hợp có bằng tốt nghiệp đại học trở lên ngành Báo chí⁽⁷⁾.

Thứ hai, nội dung phản ánh toàn diện, phong phú.

Không chỉ phục vụ cho công tác tuyên truyền về đường lối, chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước mà báo chí - truyền thông Việt Nam hiện đại còn phản ánh mọi mặt của đời sống kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, an ninh quốc phòng⁽⁸⁾ trở thành kênh truyền tải thông tin, tri thức toàn diện và đáng tin cậy cho cán bộ, đảng viên và các tầng lớp nhân dân. Nội dung thông tin trên báo chí ngày càng toàn diện, thể hiện ở sự đa dạng, phong phú về chất lượng, đảm bảo tính chính trị, tư tưởng, giá trị văn hóa trong các tác phẩm báo chí không ngừng được nâng cao.

Học tập tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, nhất là đạo đức, phong cách làm báo của Người, tiếp bước các thế hệ cha anh, đội ngũ những người làm báo hôm nay, đã và đang phát huy vai trò xung kích, không quản khó khăn, gian khổ, dũng cảm xông pha, có mặt ở những "điểm nóng", thực hiện tốt trách nhiệm, sứ mệnh của người làm báo cách mạng; tích cực tuyên truyền, phổ biến chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đưa đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước vào cuộc sống; chủ động bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch; tích cực tham gia bảo vệ chủ quyền

biển đảo; hăng hái thâm nhập thực tế vùng cao, vùng sâu, vùng xa, kịp thời đưa tin về những sự kiện nóng, các vấn đề dư luận xã hội quan tâm, thiên tai, bão lũ. Trong đó, một số cơ quan báo chí có lượng độc giả truy cập khá lớn từ nước ngoài, góp phần thực hiện hiệu quả công tác thông tin đối ngoại.

Thứ ba, quy định của Đảng, pháp luật của Nhà nước về báo chí - truyền thông ngày càng được hoàn thiện.

Đảng và Nhà nước ta luôn dành cho báo chí sự quan tâm đặc biệt và có các văn bản chỉ đạo, định hướng cùng với các hành lang pháp lý để báo chí hoạt động hiệu quả. Gần đây, Ban Tuyên giáo Trung ương phối hợp với Bộ Thông tin và Truyền thông, Hội Nhà báo Việt Nam cùng các cơ quan liên quan xây dựng, trình Ban Bí thư ban hành Quy định số 101-QĐ/TW ngày 28/02/2023 về "Trách nhiệm, quyền hạn và việc bổ nhiệm, miễn nhiệm, khen thưởng, kỷ luật lãnh đạo cơ quan báo chí", thay thế Quyết định số 75-QĐ/TW ngày 21/08/2007 của Ban Bí thư khoá X về "Quy chế bổ nhiệm, miễn nhiệm, khen thưởng, kỷ luật cán bộ lãnh đạo cơ quan báo chí" nhằm tạo sự thống nhất, đồng bộ với các quy định của Đảng và pháp luật của Nhà nước mới ban hành; đáp ứng yêu cầu, đòi hỏi ngày càng cao đối với cán bộ làm công tác báo chí.

Thứ tư, công tác chỉ đạo, định hướng, quản lý thông tin, tổ chức cung cấp thông tin cho báo chí ngày càng được đổi mới và hiệu quả.

Ban Tuyên giáo Trung ương, Bộ Thông tin và Truyền thông, Hội Nhà báo Việt Nam tiếp tục thống nhất phối hợp chặt chẽ, chủ động trong công tác chỉ đạo, quản lý hoạt động báo chí; thực hiện nghiêm nguyên tắc một đầu mối trong chỉ đạo, định hướng thông tin; bảo đảm việc chỉ đạo, cung cấp thông tin thống nhất, kịp thời và thuyết phục, nhất là những vấn đề quan trọng, nhạy cảm, phức tạp, bảo đảm để báo chí giữ vững vai trò định hướng, chi phối thông tin trong xã hội. Duy trì thực hiện phương thức "quản lý theo số lớn", trong đó có việc sử dụng công nghệ để đo đếm, đánh giá hoạt động báo chí nhằm nắm bắt, nhận biết các xu thế thông tin, nhu cầu tiếp nhận thông tin, qua đó phát hiện các biểu hiện lệch lạc cần có sự điều chỉnh kịp thời.

Tổ chức Hội Nhà báo Việt Nam từ Trung ương đến địa phương tiếp tục phát huy vai trò trong định

hướng, tổ chức, phát triển báo chí cách mạng nhằm xây dựng nền báo chí cách mạng bản lĩnh, chuyên nghiệp, nhân văn, hiện đại.

Các cơ quan chủ quản quản lý báo chí đã bám sát thực tiễn hơn. Nhiều cơ quan chủ quản thuộc các tổ chức xã hội, xã hội - nghề nghiệp đã xác định và thể hiện rõ hơn trách nhiệm trong chỉ đạo và tăng cường đảm bảo các điều kiện hoạt động, đổi mới, sắp xếp tổ chức bộ máy và nâng cao hiệu quả của các cơ quan báo chí. Một số cơ quan chủ quản làm việc trực tiếp với cơ quan chỉ đạo, cơ quan quản lý về trách nhiệm chủ quản báo chí theo quy định nhằm phối hợp đồng bộ, chặt chẽ, tạo sự thống nhất trong lãnh đạo, quản lý, kịp thời chấn chỉnh hoạt động báo chí để báo chí thực hiện tốt sứ mệnh của mình.

Thứ năm, tư duy, nhận thức về công tác truyền thông chính sách có những thay đổi tích cực đáp ứng yêu cầu đổi mới.

Ngày 21/03/2023, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Chỉ thị số 07/CT-TTg về tăng cường công tác truyền thông chính sách. Chỉ thị số 07/CT-TTg thể hiện sự đổi mới trong tư duy về công tác truyền thông chính sách của các cơ quan nhà nước, trong đó xác định rõ truyền thông chính sách trước hết là một việc, một chức năng của cơ quan hành chính nhà nước, bộ, ngành, địa phương thay vì nhận thức coi việc truyền thông chính sách là của báo chí như trước đây. Yêu cầu các bộ, ngành, chính quyền địa phương bố trí bộ máy, con người và nguồn lực ngân sách phù hợp cho công tác này, trong đó có ngân sách để đặt hàng, giao nhiệm vụ cho các cơ quan báo chí tham gia truyền thông chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước.

Thứ sáu, chiến lược chuyển đổi số báo chí đã được ban hành đáp ứng yêu cầu phát triển trong thời đại số.

Ngày 06/4/2023 Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 348/QĐ-TTg về Chiến lược Chuyển đổi số báo chí đến năm 2025, định hướng đến năm 2030, mở đầu cho thời đại mới của báo chí - truyền thông số. Đây là cơ sở quan trọng để cho các cơ quan chủ quản, người đứng đầu cơ quan báo chí nâng cao nhận thức về công tác chuyển đổi số; là căn cứ đưa ra định hướng lớn về đổi mới công nghệ, phát triển thị trường người đọc, nghe, xem nhằm đảm bảo mục tiêu tuyên truyền của báo chí; giúp các cơ quan báo

chí xây dựng kế hoạch đầu tư về công nghệ, phục vụ công tác chuyển đổi số.

Thứ bảy, công tác thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm, giải quyết đơn thư phản ánh, khiếu nại trong hoạt động báo chí được tiến hành chặt chẽ, góp phần làm lành mạnh môi trường báo chí - truyền thông.

Công tác thanh tra, kiểm tra và xử lý vi phạm được duy trì nghiêm minh hơn khi Ban Tuyên giáo Trung ương, Bộ Thông tin và Truyền thông kết hợp với Hội Nhà báo Việt Nam đã phối hợp đẩy mạnh công tác chấn chỉnh, thanh tra, kiểm tra và xử lý các sai phạm trong hoạt động báo chí. Đặc biệt, những sai phạm liên quan đến việc không chấp hành chỉ đạo, định hướng thông tin đối với những vấn đề [quan trọng, phức tạp, nhạy cảm] không thực hiện đúng tôn chỉ, mục đích, thông tin sai sự thật sẽ tập trung xử lý nghiêm. Đồng thời, đẩy mạnh công tác giám sát, kiểm tra và tập trung giải quyết các vấn đề [nóng] có tác động lớn trong xã hội.

Thứ tám, hoạt động đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực báo chí được quan tâm phát triển, hợp tác quốc tế về báo chí có nhiều dấu ấn

Báo chí là lĩnh vực đặc thù, đặt dưới sự lãnh đạo trực tiếp, toàn diện của Đảng, quản lý của Nhà nước. Hiện nay, cả nước có 10 cơ sở đào tạo ngành Báo chí (học viện, trường đại học công lập) và 33 cơ sở đào tạo ngành Truyền thông, Quan hệ công chúng, Công nghệ thông tin (15 cơ sở đào tạo công lập, 18 cơ sở đào tạo ngoài công lập).

Bộ Thông tin và Truyền thông, Hội Nhà báo Việt Nam, Học viện Báo chí và Tuyên truyền đã tổ chức nhiều khoá đào tạo, tập huấn đối với đội ngũ cán bộ lãnh đạo, phóng viên, biên tập viên các cơ quan báo chí, qua đó góp phần nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ, kiến thức, kỹ năng làm báo hiện đại, năng lực quản lý toà soạn cho cán bộ, người làm báo cả nước.

Nhằm thúc đẩy hợp tác trong lĩnh vực báo chí, thông tin và truyền thông, Ban Tuyên giáo Trung ương, Bộ Thông tin và Truyền thông, Hội Nhà báo Việt Nam đã tổ chức các đoàn công tác làm việc với các cơ quan liên quan, cơ quan báo chí, truyền thông của các nước để trao đổi kinh nghiệm, đẩy mạnh hợp tác về báo chí - truyền thông⁽⁸⁾.

2.2. Một số hạn chế trong nghiên cứu, vận dụng, phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát

triển báo chí - truyền thông thời kỳ đổi mới tại Việt Nam

Bên cạnh những thành tựu góp phần quan trọng vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, hoạt động báo chí - truyền thông ở nước ta hiện nay vẫn còn một số những hạn chế, bất cập như: [Hệ thống thông tin đại chúng còn nhiều hạn chế; một số cơ quan báo chí xa rời tôn chỉ, mục đích và có biểu hiện thương mại hóa; quản lý mạng xã hội còn bất cập⁽⁹⁾, làm tổn hại đến uy tín và danh dự của những người làm báo chân chính; cản trở, làm chậm quá trình phát triển bền vững của nền báo chí cách mạng Việt Nam.

Một là, hạn chế trong nhận thức của một số cấp hội, cơ quan báo chí, cá nhân các nhà báo.

Hiện nay công tác xây dựng Đảng, công tác tổ chức - cán bộ chưa thực sự được quan tâm đúng mức ở một số cấp hội, cơ quan báo chí, đặc biệt là vấn đề giáo dục tư tưởng, bản lĩnh chính trị, đạo đức nghề nghiệp cho hội viên. Đây cũng là một trong những nguyên nhân khiến một số cơ quan, bộ phận những người làm báo xa rời tôn chỉ, mục đích, thiếu trách nhiệm, gây ảnh hưởng xấu đến hình tượng của người làm báo chân chính, ảnh hưởng xấu đến tổ chức của hội nhà báo.

Trước những yêu cầu và đòi hỏi từ thực tiễn, việc đổi mới nội dung và phương thức trong hoạt động báo chí vẫn chưa đáp ứng yêu cầu; chất lượng và hiệu quả chưa cao; công tác bồi dưỡng chính trị, nghiệp vụ và đạo đức nghề nghiệp đối với hội viên, nhà báo ở các cấp hội và cơ quan báo chí chưa thực sự được chú trọng. Trước sự phát triển nhanh chóng của các cơ quan báo chí - truyền thông, công tác quản lý báo chí còn chưa theo kịp; còn một số cơ quan chủ quản buông lỏng quản lý, phó mặc cơ quan báo chí - truyền thông dẫn đến hiện tượng tôn chỉ mục đích của cơ quan báo chí bị xem nhẹ.

Hai là, hạn chế về nội dung thông tin trên báo chí.

Nhiều tạp chí chuyên ngành, nhất là trên loại hình điện tử có tỷ lệ bài viết mang tính chuyên sâu trong nhiều thời điểm chưa cân đối về số lượng tin, bài đăng tải. Đặc biệt, vẫn còn tồn tại nhiều loại hình tạp chí điện tử chạy theo xu hướng thông tin sự kiện, dẫn đến thông tin không phù hợp với tôn chỉ, mục đích hoạt động của Tạp chí. Bên cạnh đó, một số cơ quan báo chí còn chưa bám sát định hướng chỉ đạo của cơ

quan chức năng dẫn đến thông tin thiếu nhạy cảm, ảnh hưởng đến công tác đối ngoại hoặc có những vụ việc báo chí chưa thực sự phản ánh đúng bản chất vấn đề khi khai thác và đưa tin dẫn đến dư luận hoài nghi về tính trung thực, khách quan của thông tin trên báo chí.

Ba là, hạn chế về hoạt động nghiệp vụ.

Hiện tượng nhiều phóng viên tác nghiệp chạy theo tin, bài mang tính thời sự để câu "view" bỏ qua tôn chỉ, mục đích của tờ báo khiến cho việc "báo hoá" tạp chí vẫn còn xuất hiện. Đặc biệt, một số tờ báo, nhà báo còn sa đà vào việc khai thác những mặt hạn chế, yếu kém của các cơ quan tổ chức, doanh nghiệp và cá nhân nhằm mục đích trục lợi. Bên cạnh đó, một số đơn vị báo, tạp chí đặt văn phòng đại diện nhưng chưa thực hiện công tác báo cáo nơi đặt văn phòng đại diện đối với Sở Thông tin và Truyền thông địa phương khiến cho hiệu quả công tác kiểm tra, giám sát của cơ quan quản lý báo chí bị ảnh hưởng.

Bốn là, hạn chế về kinh tế báo chí.

Hiện nay, chi ngân sách cho báo chí còn thấp (chi thường xuyên dưới 0,5%, chi đầu tư dưới 0,3%). Nguồn thu từ quảng cáo báo chí sụt giảm, đặc biệt là báo in. Nguồn thu từ quảng cáo trực tuyến của các cơ quan báo chí chỉ còn lại khoảng 30%; 70% quảng cáo trực tuyến đã mất vào tay các nền tảng xuyên biên giới như Facebook, Youtube, Tiktok,...

Nhiều cơ quan báo chí gặp khó khăn trong quá trình thực hiện tự chủ, đời sống một bộ phận nhà báo gặp nhiều khó khăn. Một số nhà báo sa vào viết bài "giật gân câu khách", "câu view, câu like", thỏa mãn thị hiếu tầm thường, bỏ quên trách nhiệm chính trị - xã hội của báo chí.

3. Một số vấn đề đặt ra từ thực trạng nghiên cứu, vận dụng và phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông Việt Nam thời kỳ đổi mới

3.1. Vấn đề đặt ra giữa số lượng sản phẩm báo chí - truyền thông ngày càng tăng với yêu cầu phải bảo đảm về chất lượng thông tin của báo chí - truyền thông

Trong những năm qua, dưới sự lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước, nền báo chí cách mạng Việt Nam đã có sự phát triển mạnh mẽ, toàn diện. Báo chí nước ta hiện nay rất phong phú, đa dạng và hiện đại, không chỉ có ở loại hình báo giấy và báo

nói mà còn có báo hình, báo điện tử, báo chí đa phương tiện. Với sự phát triển đa dạng các loại hình báo chí vừa đảm bảo tính kịp thời, lại vừa có thể chuyển tải nội dung phong phú, sinh động và hấp dẫn. Song, bên cạnh những kết quả đạt được, hoạt động báo chí ở nước ta vẫn còn một số hạn chế, đó là: Một số cơ quan báo chí có thời điểm còn coi nhẹ tính đảng, tính chiến đấu, xa rời tôn chỉ, mục đích; thiếu nhạy bén chính trị, nặng thông tin về những hiện tượng tiêu cực, yếu kém, mặt trái của xã hội; một số ít tờ báo còn đăng những thông tin sai sự thật, suy diễn chủ quan, khai thác và sử dụng thông tin thiếu chọn lọc, trái với quan điểm, đường lối của Đảng, chính sách của Nhà nước, truyền thống văn hóa dân tộc.

3.2. Vấn đề đặt ra về xây dựng và thực hiện chuẩn mực của đội ngũ những người làm báo, viết báo ngày càng cao với thực trạng ý thức chính trị, trách nhiệm xã hội, phẩm chất đạo đức, năng lực chuyên môn của đội ngũ này chưa có nhiều chuyển biến rõ nét

Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về báo chí cũng chính là quán triệt ý thức chính trị, trách nhiệm xã hội của báo chí và người làm báo. Bởi trên thực tế, làm báo chính là làm chính trị, ý thức nghề nghiệp của người làm báo trước hết là ý thức chính trị. Ý thức lập trường chính trị cách mạng là thái độ ứng xử của nhà báo được thể hiện trong tác phẩm trước các vấn đề mang tính chất dân tộc, thời đại. Đó là quyết tâm bảo vệ nhân dân, bảo vệ Tổ quốc, chống lại kẻ thù xâm lược, xứng đáng là chiến sỹ xung kích trên mặt trận tư tưởng - văn hóa của Đảng.

Tuy nhiên, trên thực tế vẫn còn tồn tại một bộ phận làm công tác báo chí chưa nhận thức đầy đủ về sứ mệnh chính trị trước Đảng và dân tộc. Vì vậy, vẫn còn một bộ phận nhà báo chạy theo thị hiếu của người đọc cốt để câu "like", câu view, thậm chí có người còn sẵn sàng bẻ cong ngòi bút vì lợi ích cá nhân, hoặc do thiếu hiểu biết về pháp luật mà dễ dãi hoặc vô tình kích động bạo lực, cổ súy cho lối sống thực dụng, tự do chủ nghĩa.

Thực tế trên đặt ra yêu cầu cần đảm bảo về mặt phẩm chất, đạo đức nghề nghiệp trong công tác đào tạo đối với đội ngũ nhà báo của các cơ quan báo chí. Sao cho người làm báo chí cách mạng phải giữ vững bản lĩnh chính trị của mình, phải luôn tâm niệm trách

nhệm cao quý của mình trước nhân dân, xã hội và trước Đảng. Việc đào tạo, bồi dưỡng những người làm báo phải xứng đáng với kỳ vọng của Chủ tịch Hồ Chí Minh - Nhà báo cũng là chiến sĩ cách mạng, thật sự là những chiến sĩ đấu tranh bằng phương tiện báo chí cho độc lập, tự do và chủ nghĩa xã hội dưới ngọn cờ của Đảng.

3.3. *Vấn đề đặt ra về đổi mới, phát triển nền báo chí khoa học, dân chủ, nhân văn, hiện đại, hội nhập, bắt nhịp được xu thế phát triển của báo chí thế giới với cơ cấu, tổ chức, nhân lực và công tác lãnh đạo, quản lý báo chí chưa đáp ứng yêu cầu đặt ra*

Báo chí cách mạng là lực lượng phản ánh trung thực dòng chảy chính của xã hội, tạo sự đồng thuận và xây dựng niềm tin, lan tỏa năng lượng tích cực, lấy cái đẹp dẹp cái xấu, thổi lên khát vọng Việt Nam ngày càng phát triển hùng cường phồn vinh, thịnh vượng, tạo thành sức mạnh tinh thần to lớn, góp phần hiện thực hóa mục tiêu của Việt Nam trên trường quốc tế.

Tuy nhiên, hiện nay, chất lượng đội ngũ những người làm báo cũng còn hạn chế, một số nhà báo chưa thực sự đáp ứng yêu cầu đề ra, chưa phù hợp với xu thế vận động, phát triển của đất nước, chưa phù hợp với bối cảnh chuyển đổi số của nền báo chí thế giới. Chất lượng đội ngũ nhà báo trong bối cảnh chuyển đổi số, chưa bắt kịp với xu thế phát triển của báo chí thế giới. Một bộ phận những người làm báo nước ta chưa thực sự vững vàng về chuyên môn, nghiệp vụ; phương pháp đấu tranh còn rập khuôn, máy móc; kỹ năng thông tin, tuyên truyền còn hạn chế, lạc hậu; phong cách thể hiện chưa thật sự hiệu quả. Vấn đề nâng cao chất lượng đội ngũ những người làm báo cần phải gắn chặt với trình độ chuyên môn của các nhà báo trong quá trình tác nghiệp báo chí trong thời đại số.

Bất kể trong hoàn cảnh, điều kiện nào, báo chí - truyền thông nước ta phải giữ vững định hướng chính trị, tư tưởng, thực hiện đúng tôn chỉ mục đích dưới sự lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước. Đồng thời, phát huy được tính chủ động, tự giác, tự do, dân chủ của báo chí. Theo đó, người làm báo vừa phải giữ vững định hướng chính trị, tư tưởng, tính đảng, tính giai cấp của báo chí, vừa phải tôn trọng và thực hiện dân chủ, tự do, phát huy được tính chủ động của báo chí và sự sáng tạo của những người

làm báo. Ở đây, sự lãnh đạo của Đảng đối với báo chí luôn phải đổi mới, tăng cường nhưng không dẫn tới hạn chế quyền tự do tư tưởng, tự do báo chí mà ngược lại làm cho tự do tư tưởng, tự do báo chí ngày càng đầy đủ hơn, đúng đắn hơn, thực chất hơn. Từ đó, phải không ngừng đổi mới sự lãnh đạo của Đảng đối với báo chí, đáp ứng được những nhu cầu mới, phù hợp với tình hình đất nước trong bối cảnh quốc tế ngày nay.

Tóm lại, ba vấn đề đặt ra trên đây không tồn tại độc lập, tách rời nhau mà có sự liên hệ với nhau trong một chỉnh thể thống nhất. Cho đến nay, trong các văn kiện của Đảng chưa có đánh giá độc lập về việc nghiên cứu, vận dụng, phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông thời kỳ đổi mới. Vì thế, việc chỉ rõ những vấn đề đặt ra trong nghiên cứu, vận dụng, phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông thời kỳ đổi mới sẽ góp phần cung cấp luận cứ cho việc tổng kết và kiến nghị giải pháp cho việc tiếp tục nghiên cứu, vận dụng, phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh trong phát triển báo chí - truyền thông thời kỳ đổi mới./.

(1), (3), (5) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, T.12, Nxb. CTQG - Sự Thật, H., tr.166, 166, 171.

(2) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, T.13, Nxb. CTQG - Sự Thật, H., tr.466.

(4) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. CTQG, H., T.3, tr. 168.

(6) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. CTQG Sự thật, H., T.1, tr.146.

(7) Ban Tuyên giáo Trung ương, Báo cáo tại Hội nghị Báo chí toàn quốc tổng kết công tác năm 2023, triển khai nhiệm vụ 2024, ngày 21/12/2023.

(8), (9) Năm 2023, Bộ Thông tin và Truyền thông chủ trì tổ chức thành công Hội nghị Bộ trưởng Thông tin ASEAN lần thứ 16, với sự tham gia của các Trưởng đoàn - Bộ trưởng đến từ các nước ASEAN, Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, thông qua nhiều nội dung quan trọng, trong đó có Tuyên bố Đà Nẵng về □Truyền thông: Từ Thông tin đến Tri thức vì một ASEAN Tự cường và Thích ứng□ Hội Nhà báo Việt Nam phối hợp với các cơ quan liên quan tổ chức thành công Hội thảo báo chí quốc tế □Quản trị toà soạn báo chí số: Lý luận, thực tiễn, kinh nghiệm tại khu vực ASEAN□nhằm kết nối, trao đổi, chia sẻ kiến thức và kinh nghiệm trong chuyển đổi số báo chí giữa các nước ASEAN, góp phần gợi mở giải pháp xây dựng các cơ quan báo chí theo hướng chuyên nghiệp, nhân văn, hiện đại; đổi mới hiệu quả trải nghiệm của độc giả; tạo nguồn thu mới; thúc đẩy phát triển ngành công nghiệp nội dung số.